

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»**

ПЕРЕПЕЛЮКОВА ОЛЕНА ВАСИЛІВНА

УДК 330:332.142:338.23

**ПОТЕНЦІАЛ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ПРОСТОРОВОГО
ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УМОВАХ
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ**

08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Чернігів – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі менеджменту та публічного адміністрування ПВНЗ «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая».

Науковий консультант: доктор економічних наук, професор
Тульчинська Світлана Олександрівна,
професор кафедри економіки і підприємництва
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського».

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
академік Національної академії наук України
Данилишин Богдан Михайлович,
завідувач кафедри регіоналістики і туризму
Державного вищого навчального закладу
«Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»;

доктор економічних наук, доцент
Іванова Наталія Володимирівна,
завідувач кафедри підприємництва і торгівлі
Національного університету «Чернігівська
політехніка»;

доктор економічних наук, доцент
Белікова Надія Володимирівна,
учений секретар Науково-дослідного центру
індустріальних проблем розвитку НАН України.

Захист відбудеться «12» березня 2021 р. об 11:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 79.051.01 у Національному університеті «Чернігівська політехніка» за адресою: 14035, м. Чернігів, вул. Шевченка, 95, ауд. І-224.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Чернігівського національного технологічного університету за адресою: 14035, м. Чернігів, вул. Шевченка, 95.

Автореферат розісланий «10» лютого 2021 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. В. Соломаха

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасні перетворення та процеси транснаціоналізації економіки посилюють роль міжрегіональної співпраці та просторового розвитку територій. За умов існуючої ресурсної бази відбувається орієнтація продуктивних сил на формування точок росту регіонів-лідерів. У розвитку таких процесів виникає потреба у перерозподілі владних повноважень на окремих територіях, що привело до необхідності формування процесів децентралізації влади в Україні. Такі зміни обумовили необхідність формування потенціалу забезпечення просторового міжрегіонального та міжнародного економічного співробітництва з урахуванням процесів, які відбуваються на макрорівні, вносять відповідні трансформації у стратегію розвитку окремих адміністративно-територіальних утворень з урахуванням їх ресурсних можливостей.

Забезпечення ефективного просторового економічного співробітництва в значній мірі залежить від результативності просторового планування регіонального розвитку, яке сприяє мінімізації негативного впливу екзогенних та ендегенних чинників. У свою чергу, стійкість регіонального розвитку супроводжується модернізацією господарських, науково-технічних, інфраструктурних та соціальних комплексів і визначається переважно повнотою формування та ефективністю використання існуючого потенціалу цих просторових систем. Оскільки під останнім розуміється сукупність ресурсів регіональних суспільних систем, потенціал забезпечення просторового та економічного співробітництва відображає об'єктивність змін, які відбуваються в забезпеченні регіонального розвитку. При цьому особливого значення набуває формування відповідних механізмів організаційно-економічного співробітництва регіонів.

Ефективне співробітництво в умовах децентралізації вимагає окреслення пріоритетів сталого просторового розвитку та модернізації механізмів сучасного підходу до інтеграційних процесів, що дозволить забезпечити позитивну динаміку сталого розвитку; перетворити регіональні особливості у потенційні можливості для прискорення темпів економічних перетворень, стимулювання впровадження інновацій та активізацію залучення інвестицій, з метою створення підґрунтя для підвищення рівня і якості життя населення України.

Забезпечення ефективного просторового економічного співробітництва дозволяє у довгостроковій перспективі сформувані відповідні «точки росту» на основі інноваційно-інвестиційної парадигми регіонального розвитку, що визначається обґрунтованістю управлінських рішень як на етапі їх формування, так і в процесі їх прикладної реалізації.

Проблематика оцінки потенціалу просторового економічного співробітництва є предметом наукових досліджень українських та зарубіжних учених, а саме праці А. Вебера, Дж. Стіглиця, М. Портера, Дж. Фрідмена, П. Кручана, М. Кітінга, Н. Дугласа, Й. Шумпетера, Б. Буданського, З. Варналія,

В. Гейця, А. Гранберга, А. Геращенко, Б. Данилишина, М. Кизима, Е. Лібанової та ін.

Вивченням проблем просторового економічного співробітництва та розвитку, формування ефективної регіональної політики в умовах розвитку децентралізації відображено в працях О. Амоші, В. Бондаренка, М. Бутка, С. Вовканича, А. Власюка, О. Гонти, Ж. Дерій, М. Долішнього, В. Кравцова, П. Любченка, С. Пірожкова, С. Романюка, В. Сіденка, В. Симоненка, І. Сторонянської, С. Тульчинської, В. Худолей, Л. Чернюк, В. Чужикова, М. Чумаченко, С. Шульц та багатьох інших.

Сучасні виклики регіонального розвитку пов'язані з проведенням адміністративної реформи, спрямованої на децентралізацію влади, посиленням глобалізаційних викликів та євроінтеграційних процесів, що обумовлюють актуальність дисертаційного дослідження та розробку концептуальної моделі сучасної регіональної економічної політики, спрямованої на стимулювання просторового економічного співробітництва. Актуальною також є потреба у розробці методологічних засад комплексного регулювання просторового економічного співробітництва регіонів в умовах структурних змін у складі продуктивних сил регіонів та стратегічного курсу України на євроінтеграцію.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана відповідно до планів науково-дослідних робіт у:

- ПВНЗ «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая», а саме: «Діагностування економічного розвитку регіональних економічних систем в умовах становлення нового регіоналізму» (ДР № 0118U001590), у межах виконання якої авторкою на основі визначення стану просторового міжрегіонального співробітництва було запропоновано інституціональні заходи щодо активізації співробітництва між регіонами та на рівні територіальних громад;

- «Підвищення ефективності структури економічних систем на різних рівнях функціонування» (ДР № 0118U001589), де дисертанткою на основі узагальнення світового досвіду просторового співробітництва в умовах децентралізації влади обґрунтовано методологічні підходи щодо створення умов ефективного використання потенціалу регіонів у процесі співробітництва в питаннях різномасштабних економічних систем (акт впровадження 01/14770-а від 15.11.2019 р.);

- Науково-дослідному центрі індустріальних проблем розвитку НАН України, дослідження пов'язане з темами: «Теоретико-методологічне обґрунтування напрямів подолання структурної деформації промислового комплексу країни на основі його інноваційно-технологічної модернізації» (в рамках цільової програми наукових досліджень Відділення економіки НАН України «Траєкторія сталого розвитку України до 2030 року», ДР № 0117U004252), у межах виконання якої авторкою на основі визначення просторового співробітництва регіонів було запропоновано організаційне забезпечення ефективного співробітництва в питаннях різномасштабних економічних систем;

- «Стратегування економічної політики для України» (ДР № 0116U006999), де дисертанткою на основі визначення інституційного забезпечення ефективного просторового економічного співробітництва в умовах децентралізації влади, обґрунтовано функціональну модель управління процесами просторового співробітництва в умовах посилення процесів децентралізації владних повноважень;

- «Реконструкція аграрної сфери і розвитку сільських територій України» (ДР № 0118U100123), в межах якої авторкою було проаналізовано стан розвитку економічного співробітництва на рівні територіальних громад (довідка № 03/1111.1 від 07.11.2019 р.).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є поглиблення теоретичних положень, обґрунтування методологічних засад та розробка практичних рекомендацій щодо нарощування потенціалу для забезпечення ефективного просторового економічного співробітництва в умовах децентралізації.

Для досягнення поставленої мети були сформовано та вирішено такі завдання:

- розкрито теоретичну сутність проблеми та особливості її прояву в розвитку регіонального співробітництва в умовах децентралізації владних повноважень;

- розширено понятійно-категоріальний апарат щодо сутності потенціалу та його впливу на забезпечення просторового економічного співробітництва;

- досліджено особливості інституціонального середовища функціонування регіонального розвитку в Україні в умовах децентралізації;

- проаналізовано сучасне методичне забезпечення оцінки стану регіональної економіки та визначено критерії стратегізації соціально-економічного регіонального простору в Україні;

- досліджено сутність процесів децентралізації та оцінено їх вплив на розвиток продуктивних сил та регіональної економіки в Україні;

- проведено типологізацію просторових агломеративних систем з урахуванням ключових трендів;

- визначено ендогенні та екзогенні фактори впливу на розвиток просторового економічного співробітництва на засадах цілеорієнтованого підходу до розвитку інноваційно-інвестиційних процесів;

- розроблено теоретико-методологічний базис забезпечення просторового економічного співробітництва в умовах активізації євроінтеграційних процесів;

- визначено тенденції, закономірності та принципи просторового розвитку регіонів та особливості їх прояву в умовах загострення конкурентної боротьби та посилення інтеграційних процесів;

- розроблено концептуальні положення щодо формування та використання потенціалу забезпечення ефективного просторового співробітництва в умовах інклюзивності;

- досліджено стан цільових програм економічного розвитку та співробітництва, опрацьовано імперативи на засадах модернізації продуктивних сил регіонів України;

- запропоновано сценарний підхід до формування пріоритетів розвитку потенціалу просторового економічного співробітництва регіонів в Україні в умовах креативної економіки;

- розроблено методологічні засади формування організаційно-економічного механізму просторового економічного співробітництва з урахуванням децентралізації владних повноважень;

- розроблено організаційне забезпечення формування просторових хабів міжрегіонального економічного співробітництва в контексті реалізації регіональної економіки в Україні;

- здійснено прогнозування просторового регіонального розвитку в умовах перерозподілу владних відносин в Україні.

Об'єктом дослідження є процеси забезпечення ефективного просторового економічного співробітництва регіонів України в сучасних умовах.

Предметом дослідження є теоретичні, методологічні та прикладні аспекти просторового економічного співробітництва регіонів з урахуванням децентралізації владних повноважень в Україні.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження є фундаментальні положення та принципи теорій регіональної економіки та просторового розвитку. При виконанні роботи було використано: історико-логічний підхід – у процесі виявлення генезису наукової думки теорії регіональної економіки та теорій просторового розвитку; діалектичний метод – для встановлення взаємозв'язків та виявлення суперечностей між суб'єктами просторового економічного співробітництва; метод аналізу та синтезу – для виокремлення основних факторів впливу на регіональний розвиток; метод групування – для типологізації регіонів України за рівнем їх регіонального розвитку та типами економік; монографічний метод – для систематизації методичних підходів оцінювання соціально-економічного розвитку регіонів для визначення стану їх існуючого потенціалу; метод абстрагування та формалізації – для обґрунтування концептуальних засад формування потенціалу забезпечення ефективного просторового економічного співробітництва; статистичний метод та економіко-математичне моделювання – для моделювання впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на процеси регіонального розвитку в умовах децентралізації; метод узагальнень – для обґрунтування концептуальних положень та практичних рекомендацій щодо просторового економічного співробітництва на основі використання хабів та регіональних «точок росту»; системний підхід – для отримання цілісного комплексного уявлення про просторову співпрацю в умовах децентралізації.

Інформаційною базою дослідження стали: Конституція України, закони України, укази Президента України, нормативно-правові акти Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, міжнародно-правові документи,

аналітичні матеріали Міністерства розвитку економіки, сільського господарства та торгівлі, Міністерства розвитку громад та територій України, матеріали Державної служби статистики України, офіційні звіти органів державної та регіональної влади, дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців. Для оброблення результатів дослідження використовувалися пакети прикладних програм PASW Statistics 24.0, MS Excel 2019, Vinsim 6.0, Statistica 12.0.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні та розробці теоретичних, науково-методологічних положень та внесення практичних рекомендацій щодо потенціалу забезпечення просторового економічного співробітництва в умовах децентралізації. Найсуттєвішими теоретико-методологічними результатами, які характеризують наукову новизну дослідження й особистий внесок дисертанта, є:

вперше:

- обґрунтовано концепцію формування потенціалу ефективного просторового співробітництва, яка базується на сукупності загальних і спеціальних принципів, враховує закономірності та особливості інституціонального середовища, функціонування та інклюзивного розвитку регіонів, що дозволяє визначати ключові «точки росту» та основні напрями просторової інтеграції;

- сформовано організаційно-економічний механізм просторового економічного співробітництва, в основу якого покладено типологізацію регіонів в секторально-демографічному розрізі, та теоретико-методологічні положення формування мережевих хабів регіонального розвитку, що дозволяє використовувати переваги взаємозв'язку регіонів із типологічно-однорідними структурами складових потенціалу просторового співробітництва;

- розроблено теоретико-методологічні засади дослідження потенціалу забезпечення просторового економічного співробітництва, визначено взаємозв'язок та взаємообумовленість основних дефініцій та понять, що дозволяє визначати тенденції, закономірності та перспективи розвитку просторового співробітництва з урахуванням характеристик інклюзії;

удосконалено:

- критеріальний підхід та параметричні характеристики оцінювання впливу регіонального розвитку на інтеграційні процеси, що, на відміну від існуючих підходів, досягається шляхом адаптації математичного інструментарію впливу результуючої моделі імітаційного простору та ґрунтується на використанні множинної регресії, кореляційного, кластерного, факторного аналізу і передбачає застосування когнітивного моделювання в просторово-часовому вимірі;

- методологічний базис просторового економічного співробітництва, який, на відміну від існуючої практики, передбачає групування принципів просторового співробітництва з урахуванням гіпотез та положень, які реалізуються на основі інституціонального, системного, територіального та поведінкового підходів; спрямований на забезпечення ефективного

використання потенціалу регіональних систем та формування конкурентних переваг в економічному розвитку;

- економіко-аналітичний апарат оцінки просторового агломеративного розвитку регіонів в умовах інклюзивності, що, на відміну від існуючих, передбачає етимологізацію за показниками причинно-наслідкової типологізації, які розподілені за динамікою, структурою, спрямованістю функціонування економіки, рівнем забезпечення фінансовими ресурсами, задля прискорення інноваційно-інвестиційних процесів;

- науково-методичний підхід до економіко-математичного моделювання розвитку потенціалу регіонів, що, на відміну від наявного, передбачає визначення можливостей реалізації відповідних заходів на основі встановлення сили впливу екзогенних факторів та ендогенних можливостей регіональних економічних систем за напрямками зовнішньоекономічної діяльності, інноваційно-інвестиційного розвитку та бюджетної спроможності;

дістало подальшого розвитку:

- класифікаційні ознаки просторового економічного співробітництва на основі виокремлення видів потенціалу, що дало змогу розглядати спосіб взаємодії та розвиток окремих складових продуктивних сил з урахуванням інклюзивної економіки, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності регіонів;

- напрями інституціонального забезпечення використання потенціалу регіонів на основі виокремлення формальних і неформальних правил забезпечення регіонального розвитку, що дозволило визначити основні сфери впливу за територіальним розподілом в залежності від домінування пріоритетних видів економічної діяльності у конкретному регіоні;

- підхід до управління територіальним економічним розвитком, що сприяє створенню умов до формування та функціонування дієздатного місцевого самоврядування, спроможного забезпечувати необхідними якісними послугами населення;

- напрями взаємоузгодженості територіального розвитку з урахуванням процесів децентралізації на основі збільшення повноважень органів місцевого самоврядування в напрямках залучення необхідних ресурсів для сталого інклюзивного розвитку на субнаціональному та субрегіональному рівнях, що сприятиме забезпеченню ефективного просторового співробітництва на основі підвищення конкурентоспроможності регіонів та збільшення міжрегіональної взаємодії;

- характеристики стратегічного планування просторового економічного співробітництва, які виокремлені на засадах використання потенціалу регіонів з урахуванням впливу процесів глобалізації на соціально-економічний розвиток регіонів, утворюючи відповідні структурні дисбаланси;

- прикладні аспекти сценарного прогнозування розвитку просторового співробітництва регіонів, що базуються на використанні економіко-імітаційного моделювання та передбачають урахування сили впливу окремих факторів на ці процеси;

- критерії визначення пріоритетності завдань просторового співробітництва на основі використання потенціалу регіональних господарських систем за домінантними сферами економічної діяльності з урахуванням виробничих, технічних, інноваційних та соціальних можливостей кожного регіону;

- сценарний підхід до стратегічного планування використання просторового потенціалу, який полягає в обґрунтуванні напрямів просторового розвитку на основі розробленої факторної моделі оцінки наявних можливостей, що дозволяє визначити мінімально необхідний рівень модернізації окремих складових в залежності від реалізації різних сценаріїв.

Практичне значення отриманих результатів полягає в обґрунтуванні й розробці теоретико-методологічних засад і практичних рекомендацій щодо потенціалу забезпечення просторового економічного співробітництва в умовах децентралізації. Одержані результати впроваджено в діяльності:

- Міністерства соціальної політики України було використано напрями щодо сприяння європейській інтеграції на основі сприяння соціально-економічному розвитку регіональних систем (довідка № 3110/0/78-20/29 від 19.06.2020 р.);

- Донецької державної обласної адміністрації Департаменту інформаційної та внутрішньої політики було використано розробки в частині використання напрямів економічного регулювання регіонального розвитку в умовах децентралізації (довідка № 272/0/171-20 від 06.02.2020 р.);

- Харківської обласної державної адміністрації Департаменту економіки і міжнародних відносин було використано розробки в питаннях когнітивного моделювання напрямів розвитку інвестиційної привабливості регіонів при розробці Стратегій розвитку різномасштабних економічних систем (довідка № 05-31/293 від 24.08.2020 р.),

- Харківської районної державної адміністрації Харківської області використано розробки щодо імітаційного моделювання визначення факторів впливу на просторовий економічний розвиток регіонів (довідка № 01-22/159 від 24.01.2020 р.);

- Виконавчого комітету Чкаловської селищної ради Чугуївського району Харківської області використано організаційне забезпечення просторового економічного співробітництва територій (довідка № 01-01-40/243 від 23.01.2020 р.);

- Савранської районної державної адміністрації Одеської області було використано комплекс дій і заходів, які пов'язані з узгодженням інтересів окремих суб'єктів учасників процесу просторового співробітництва (довідка № 01-36 /178 від 27.01.2020 р.);

- Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України при розробці методичного забезпечення щодо визначення тенденцій та динаміки розвитку співробітництва в економіці регіонів України (довідка № 03/113.1 від 12.11.2019 р.);

- Остерської міської ради Козелецького району Чернігівської області використано розробки у сфері інституційного забезпечення розвитку та діяльності громад (довідка № 50/03-08 від 04.02.2020 р.).

Результати дослідження використовуються для підготовки навчальних програм, курсів, методичних розробок для здобувачів вищої освіти у:

- ПВНЗ «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая» при викладанні дисциплін «Розвиток продуктивних сил та регіональна економіка», «Планування та розвиток територій», «Територіальне управління в Україні в умовах реформ», «Основи стратегічного планування розвитку держави» для студентів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти галузі знань 07 «Управління та адміністрування» (довідка № 01/14750-а від 11.11.2019 р.);

- Харківському національному університеті радіоелектроніки при викладанні дисциплін «Управління розвитком потенціалу підприємства», «Моніторинг в економічних дослідженнях», «Управління розвитком» та «Економічна діагностика» для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 073 Менеджмент освітньої програми «Управління фінансово-економічною безпекою» (довідка № 50.03./27-177 від 24.01.2020 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дослідження доповідались авторкою і були схвалені на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях і форумах, а саме: «Розвиток підприємництва як фактор росту національної економіки» (м. Київ, 2016 р., 2017 р., 2018 р., 2019 р.), «Сучасні проблеми економіки» (м. Київ, 2016 р.), «Стратегії та інновації: актуальні управлінські практики» (м. Кривий Ріг, 2016 р.), «Стратегії сталого розвитку: на шляху до сильнішої громади» (м. Северодонецьк, 2016 р.), «Проблеми розвитку потенціалу підприємства в глобальних економічних умовах» (м. Київ, 2017 р.), «Фінансова спроможність об'єднаних територіальних громад: очікування та реалії» (м. Рівне, 2017 р.), «Професійний менеджмент в сучасних умовах розвитку ринку» (м. Харків, 2018 р.); «Сучасні проблеми глобалізаційних процесів у світовій економіці» (м. Київ, 2018 р.), «Сучасні тенденції в економіці та управлінні» (м. Запоріжжя, 2018 р.), «Радіоелектроніка і молодь у ХХІ столітті» (м. Харків, 2019 р.), «Економічний розвиток та спадщина Семена Кузнеця» (м. Харків, 2019 р.), «Сучасні проблеми моделювання соціально-економічних систем» (м. Харків, 2019 р.), «Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами» (м. Київ, 2019 р.).

Публікації. Основні положення і висновки опубліковано у 50 наукових працях загальним обсягом 40,56 друк. арк. (особисто авторці належить 38,08 друк. арк.), у тому числі: 1 монографія (одноосібна); 22 публікації у наукових фахових виданнях (з них 21 – у фахових виданнях, внесених до міжнародних наукометричних баз даних; 1 – у виданнях інших держав); 17 – у матеріалах міжнародних науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається з анотації, вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст роботи викладено на 384 сторінках. Робота містить 34 таблиці (з них повністю займають площу 11 сторінок), 87 рисунків, список використаних джерел із 351 найменування на 37 сторінках, 8 додатків на 35 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження, визначено методологічну базу, розкрито наукову новизну, відображено практичне значення одержаних результатів та апробацію отриманих результатів.

У першому розділі – **«Теоретичний базис економічного просторового співробітництва»** – розкрито сутність потенціалу забезпечення просторового економічного співробітництва, його функції та складові, обґрунтовано цільові орієнтири регіональної економічної політики в контексті просторового економічного співробітництва.

Дослідження генезису міжрегіонального співробітництва в ретроспекції засвідчило, що він розпочинається від взаємозв'язків прикордонних регіонів, формування вільних економічних зон, поступово включаючи у сферу свого впливу інші регіони цих країн. Тобто транскордонне співробітництво стало імпульсом активізації просторового співробітництва регіонів та дозволило сформулювати «точки росту», які трансформувалися в інвестиційні, товарні, промислові потоки, тобто відбувалося формування хабів з пріоритетами зростання на основі трансграничної торгівлі або іншого виду діяльності.

Теоретичним базисом дослідження були відповідні інституціональні положення та економічні категорії, які через розвиток промисловості, торгівлі, інфраструктури та інвестиційної діяльності формують регіональний економічний простір. У дисертаційній роботі визначено дефініційну сутність понятійно-категоріального апарату наукового дослідження (рис. 1).

Саме забезпечення регіонального інклюзивного розвитку через просторову типологізацію сприяє зменшенню асиметричності розбалансованості та посилення прояву диспропорційності у складових продуктивних сил.

На основі аналізу інституціонального забезпечення, цільових пріоритетів державної регіональної політики здійснено періодизацію її розвитку. Виділено напрями трансформації державної регіональної політики, в межах яких сформульовано їх характерні ознаки щодо впровадження окремих інструментів, створення інституцій, пріоритетів реформ на кожному етапі реалізації державної регіональної політики. Узагальнення підходів до визначення змісту поняття «якість економічного зростання» дозволило сформулювати систему властивостей і ознак, що характеризують цей процес.

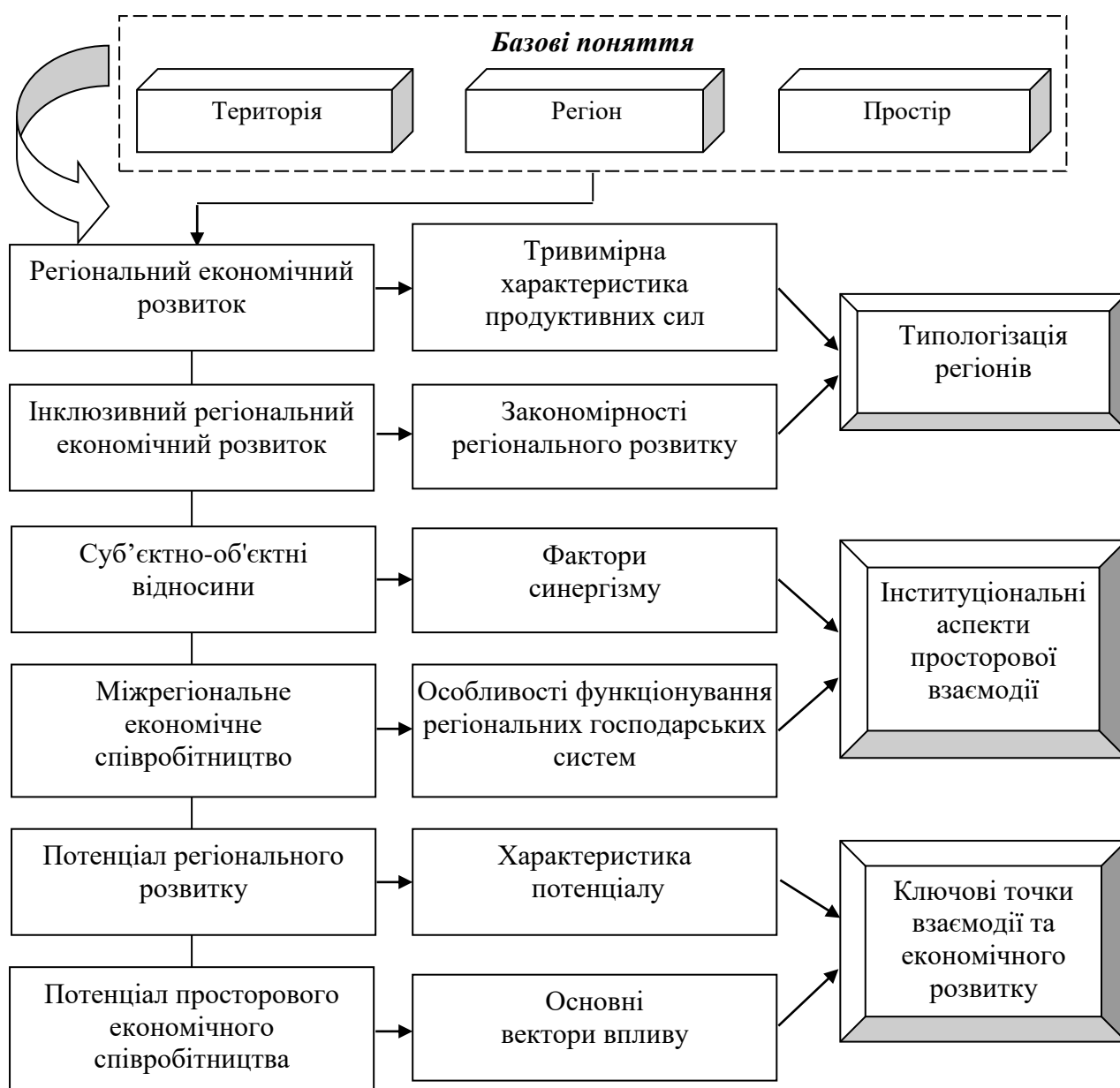

Рис. 1. Структурно-логічна схема понятійно-категоріального апарату наукового дослідження

Джерело: запропоновано авторкою.

На теоретичному рівні визначено основний інструментарій здійснення державної регіональної політики, визначено взаємозв'язок інституціональних секторів економіки за видами економічної діяльності, сформовано основні групи факторів, що впливають на регіональний розвиток в Україні. Обґрунтовано формування тривимірної матриці впливу інструментарію державної регіональної політики на міжрегіональне співробітництво з урахуванням взаємозв'язку інституціональних секторів економіки та видів економічної діяльності з виділенням ключових факторів впливу прямої та опосередкованої дії на її ефективність (рис. 2).

		Фактори впливу зовнішнього середовища					
		функціональні	фінансові	організаційні	Інструменти державної регіональної політики		
		Інституційні сектори економіки	Нефінансові корпорації	Фінансові корпорації	Загальне державне управління	Некомерційні організації	Домашні господарства
Види економічної діяльності	Сільське господарство	W111 W111'	W121 W121'	W131 W131'	W141 W141'	W151 W151'	
	Промисловість	W211 W211'	W221 W221'	W231 W231'	W241 W241'	W251 W251'	
	----	W311 W311'	W321 W321'	W331 W331'	W341 W341'	W351 W351'	
	----	W411 W411'	W421 W421'	W431 W431'	W441 W441'	W451 W451'	
	Надання інших видів послуг	W511 W511'	W521 W521'	W531 W531'	W541 W541'	W551 W551'	

W – поточний стан впливу інструментів

W' – скоригований вплив інструментів

Рис. 2. Матриця формування інструментарію інституційного впливу на просторове співробітництво

Джерело: запропоновано авторкою.

Обґрунтований у роботі понятійно-категоріальний апарат наукового дослідження дозволив виділити ключові аспекти міжрегіонального просторового співробітництва. На основі проведених досліджень у роботі запропоновано під потенціалом ефективного просторового економічного співробітництва регіонів розуміти властивість регіонів проявляти себе відносно зовнішнього середовища, елементом якого він є сам, та власної внутрішньої структури в прямих та зворотних зв'язках із світовою системою виробництва і товарно-грошового обміну.

Обґрунтовано, що для сприяння просторовому економічному співробітництву необхідним є створення відповідного інституціонального середовища, яке створює відповідне бізнес-оточення в питаннях ведення умов господарської діяльності, швидкості обігу капіталів та ресурсів, підвищення інвестиційної привабливості, інноваційного розвитку, передусім технологій в регіональних господарських системах.

У дисертаційній роботі доведено, що використання потенціалу конкретної території має суттєвий вплив на розвиток її секторальної економіки, оскільки в залежності від спеціалізації рівня інфраструктурного забезпечення формуються передумови посилення просторового співробітництва за цими напрямками.

Обґрунтовано, що формування ефективного просторового економічного співробітництва між регіонами досягається на засадах ефекту синергії на базі таких факторів, як характер взаємозв'язків та інструментів активізації інвестиційної привабливості території та стимулювання її фінансових можливостей.

У другому розділі – «Оцінка стану просторового співробітництва в Україні» – охарактеризовано сутність компонент просторового економічного співробітництва, тенденції та динаміку сучасного стану просторового співробітництва та його вплив на розвиток регіональних господарських систем.

У межах дисертаційного дослідження доведено, що просторовий розвиток регіонів відбувається у таких основних напрямках: соціальний, економічний, екологічний та інноваційний.

Зважаючи на асиметричність та розбалансованість економічного простору регіонів України, в роботі виділено систему показників, що його характеризують, та запропоновано типологію регіонів.

Для визначення нерівномірності економічного розвитку у більшості країн світу, у тому числі й в Україні, застосовується показник валового регіонального продукту (ВРП) на душу населення. Аналіз динаміки регіонального розвитку дозволив визначити відповідні тенденції, які характеризуються збільшенням кількості регіонів, де темп зростання ВРП на душу населення знаходиться в межах від 101 % до 125 % (рис. 3).

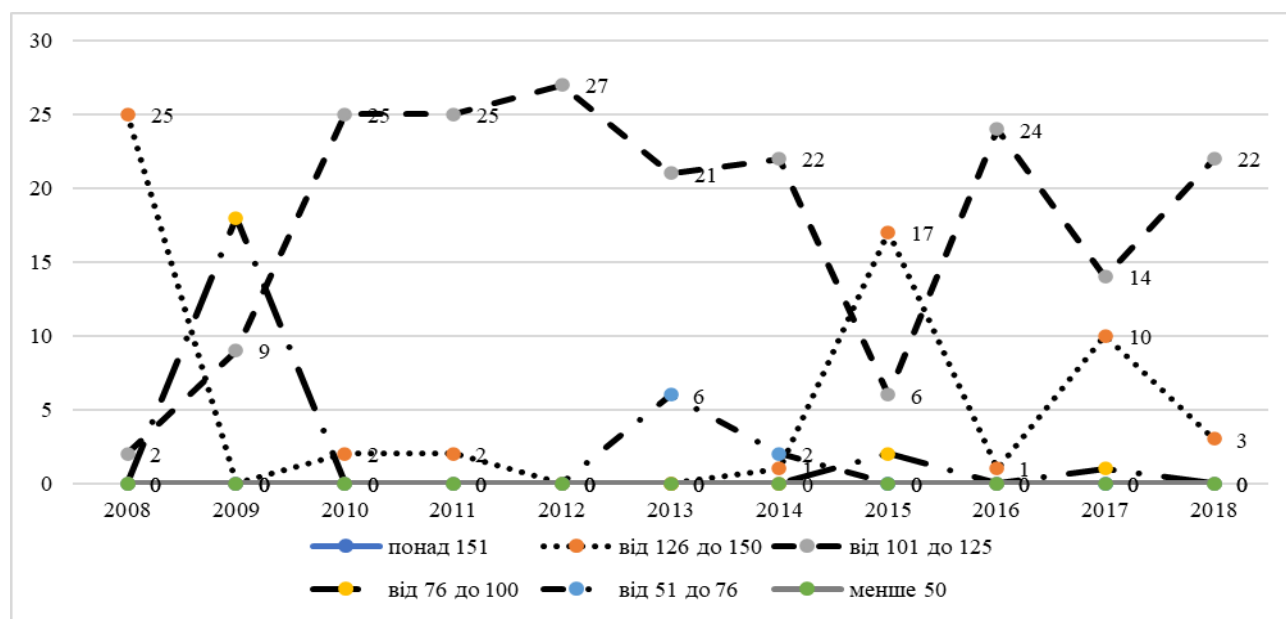

Рис. 3. Динаміка співвідношення кількості регіонів України за темпами зростання ВРП (в розрахунку на 1 особу) в 2008-2018 рр.

Джерело: побудовано авторкою за власними розрахунками.

Міжрегіональна диспропорційність є об'єктивним явищем, а її рівень залежить від ступеня розвитку продуктивних сил країни та ефективності менеджменту на макро-, мезо- та місцевому рівнях використання існуючого просторового потенціалу. Доведено, що аналіз диспропорційності соціально-економічного розвитку регіонів доцільно здійснювати з урахуванням показників, що відображають динаміку та зміну масштабів цих процесів.

З метою моніторингу динаміки диспропорційності регіонального розвитку в роботі адаптовано методику розрахунку «вирв відсталості», яка вказує на часове відставання окремих регіонів щодо темпів економічного розвитку порівняно з середньонаціональними тенденціями. Зниження таких диспропорцій дозволить прискорити темпи економічного розвитку регіонів, підвищити рівень їх конкурентоспроможності, що сприятиме забезпеченню ефективного просторового економічного співробітництва.

Вагомим дестимулюючим фактором економічного розвитку регіонів є наявність міжрегіональних диспропорцій, які виникають внаслідок поляризації економічного простору країни та ефективності діючої стратегії використання ендogenous потенціалу на рівні територіальних громад.

Авторкою аргументовано, що для аналізу регіонального розвитку доцільно використовувати показники, які характеризують динаміку змін масштабів процесів сталого розвитку регіонів.

Результати моніторингу свідчать, що в період 2008-2018 рр. спостерігалася тенденція домінування кількості регіонів країни, які мають темпи зростання ВРП нижче за середні, та перевищують кількісні параметри територій, які мали темпи зростання ВРП вище, ніж середній по країні.

Для визначення регіонів, які потребують першочергової державної підтримки, у роботі здійснено їх типологізацію за рівнем і темпами економічного розвитку. Проведене ранжування регіонів України за цими критеріями дозволило визначити такі з них, які потребують першочергової підтримки з боку держави, а саме: Вінницька, Волинська, Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Миколаївська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька та Чернігівська області (рис. 4).

Авторкою обґрунтовано, що на просторове співробітництво регіонів має вплив ряд факторів, сила впливу яких на результуючу ознаку є різною.

Вплив таких факторів досліджено на основі побудови імітаційної моделі, реалізація якої заснована на проведенні таких етапів:

- формування інформаційно-аналітичного забезпечення;
- обґрунтування відповідних факторів на основі встановлення їх сили впливу на результуючий показник за допомогою визначення коефіцієнтів кореляції;
- визначення сили впливу кожного фактору на результуючий показник на основі побудови регресійних моделей (рис. 5).

У межах проведеного дослідження встановлено, що до основних макроекономічних проблем, які впливають на зниження просторового розвитку регіонів, відносяться: інфляційні процеси (inflation), які впливають на коливання валютного курсу (exchange rate fluctuations), низька інвестиційна привабливість регіонів (investment attractiveness of regions), зниження потенціалу промислових регіонів (potential of industrial regions), державна стратегія в сфері регулювання взаємовідносин (regulatory support), зниження рівня та якості потенціалу людських ресурсів (labor resources), низька ефективність виконання державних програм щодо подолання депресивних територій (development of depressed territories), високе податкове навантаження (tax burden), загальмованість окремого промислового розвитку (industry) та трансферу технологій (technology transfer), низька заробітна плата та рівень життя населення в регіонах (wages and standard of living population), надмірні банківські відсотки на кредитування (lending), зарегульований розвиток малого та середнього бізнесу (small and medium-sized businesses), міграційні процеси в регіонах (migration) через відсутність достатньої кількості ресурсів для власного розвитку територіальних громад (development of territorial communities), нерозвиненість локальної інфраструктури (infrastructure), відсутність транспортної доступності в межах регіону (lack of transport accessibility within the region), низький рівень використання потенціалу міжрегіонального та транскордонного співробітництва (low utilization of the potential of interregional and cross-border cooperation).

Визначені закономірності динаміки показників валового регіонального продукту, валової доданої вартості та обсягу реалізації промислової продукції свідчать про залежність між цими показниками, що потребує математичної формалізації їх взаємозв'язку.

У третьому розділі – **«Методологічні засади формування потенціалу ефективного просторового економічного співробітництва»** – обґрунтовано теоретико-методологічні положення забезпечення просторового економічного співробітництва, концепція формування та методики розрахунку наявного потенціалу регіонів, визначені загальні та специфічні принципи просторового економічного співробітництва регіонів в Україні.

У дисертаційному дослідженні аргументовано, що в основі формування потенціалу забезпечення просторового економічного співробітництва полягають наукові підходи (інституціональний, системний, територіальний та поведінковий), комплексне використання яких дозволяє розширити понятійно-категоріальний апарат в межах предметної області.

З метою розробки теоретико-методологічних положень було досліджено закономірності розвитку регіонів та визначено загальні та специфічні принципи формування потенціалу просторового економічного співробітництва регіонів (рис. 6).

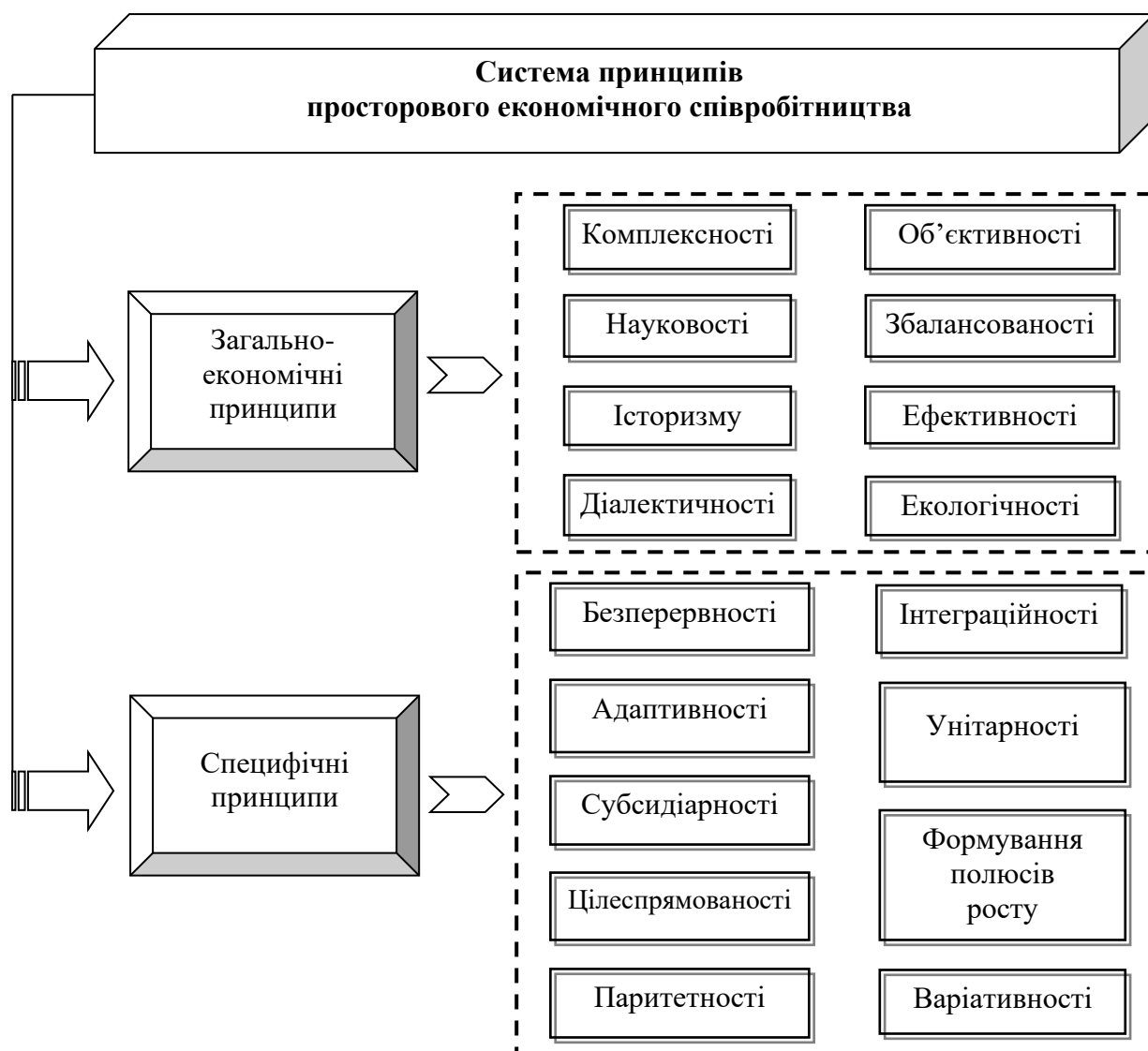

Рис. 6. Система принципів просторового економічного співробітництва
Джерело: розроблено авторкою.

Такий підхід дозволив визначити основні теоретико-методологічні положення формування потенціалу забезпечення просторового економічного співробітництва регіонів (рис. 7). Доведено, що потенціал просторового економічного співробітництва регіонів залежить від впливу факторів макроекономічного та інституціонального середовища; обумовлений тенденціями перебігу процесів децентралізації, чутливістю до впливу ендогенних та екзогенних факторів, здатністю до адаптації змінних умов конкурентного середовища, а також базується на комплементарності просторової співпраці.

У дисертаційній роботі обґрунтовано, що стратегічним напрямом розвитку потенціалу регіональної просторової економічної співпраці виступає програмно-цільовий підхід, який дозволяє інституціоналізувати цілі та створити умови щодо їх реалізації з метою розв'язання завдань суспільного розвитку з урахуванням обмеженості ресурсів (рис. 8).

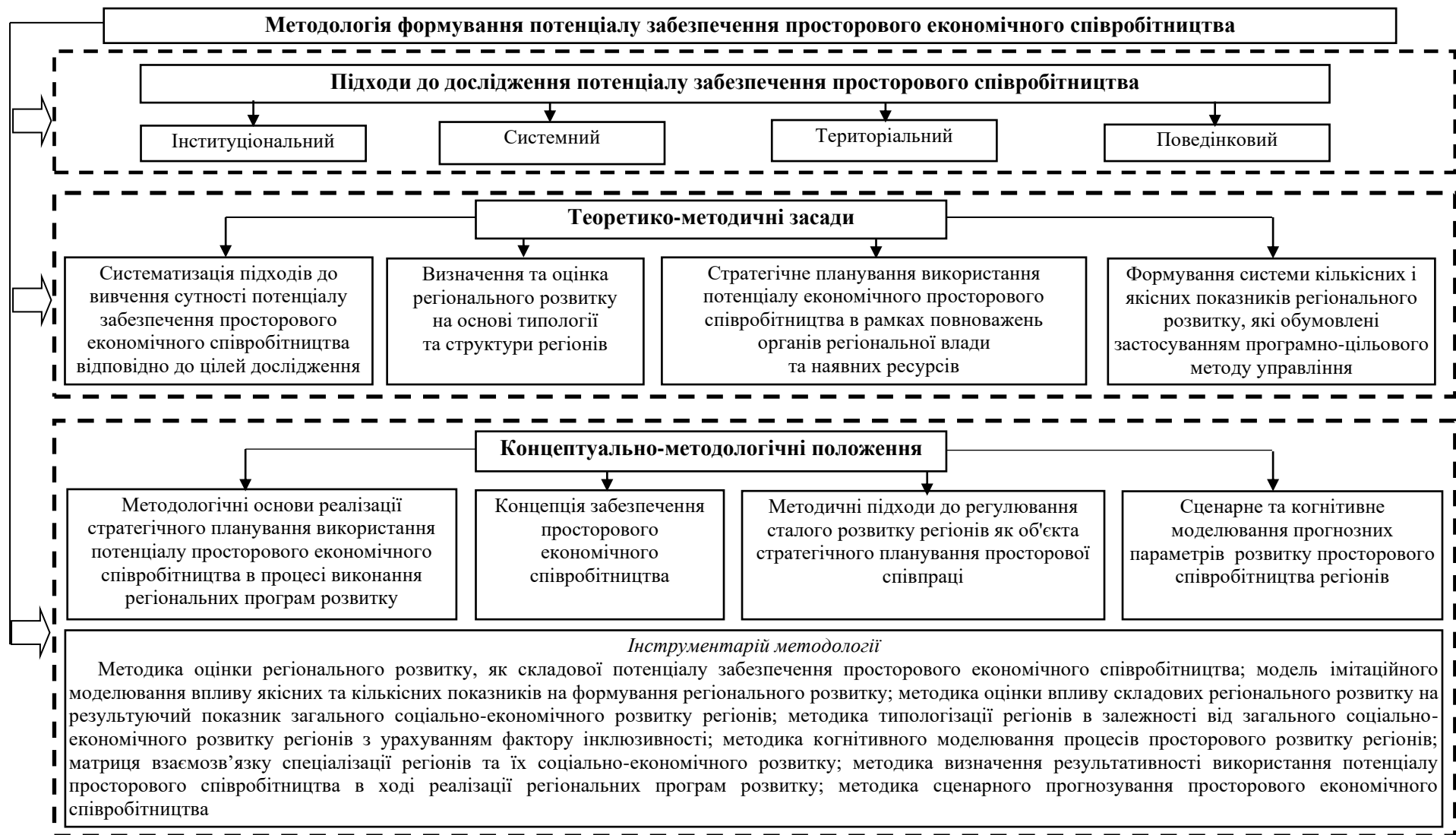

Рис. 7. Методологія формування потенціалу забезпечення просторового економічного співробітництва
 Джерело: запропоновано авторкою.

Рис. 8. Концепція формування потенціалу забезпечення просторового економічного співробітництва регіонів
Джерело: запропоновано авторкою.

У результаті проведених досліджень встановлено, що потенціал розвитку регіональної просторової співпраці представлений в декартовій системі координат через призму ресурсного, відтворювального, територіального та інституціонального підходів з виділенням інноваційної та економічної складових розвитку у відповідній сфері діяльності. Різний ступінь локалізації цих ресурсів в ринковому господарстві території визначає доцільність комплексного групування наявного потенціалу.

Для оцінки потенціалу просторового співробітництва необхідним є дослідження обмежень спроможності його реалізації.

У роботі побудовано кореляційно-регресійні моделі, на основі яких визначено вплив складових потенціалу просторового економічного співробітництва на показники сталого регіонального розвитку.

У даному дослідженні запропоновано модернізаційний підхід до оцінки потенціалу просторового економічного співробітництва, який визначається за формулою:

$$\begin{aligned} \Pi_{\text{ер}} = & \Pi_{\text{реал}} + (\Delta\Pi_{\text{рез}} \cdot k_{\text{рез}} - Z_{\text{рез}}) + \\ & + (\Delta\Pi_{\text{нер.зал}} \cdot k_{\text{нер.зал}} - Z_{\text{зал}}) + (\Delta\Pi_{\text{роз}} \cdot k_{\text{роз.еп}} - B_{\text{пот.розв}}), \end{aligned} \quad (1)$$

де $\Pi_{\text{ер}}$ – потенціал просторового економічного співробітництва регіонів;

$\Pi_{\text{реал}}$ – реалізований економічний потенціал регіону (валовий регіональний продукт) з урахуванням тенденцій змін у базовому періоді та факторів зовнішнього впливу у поточному і прогнозному періоді;

$\Delta\Pi_{\text{рез}}$ – змінна частина зарезервованого економічного потенціалу регіону, який може бути реалізований у поточному та прогнозному періодах з урахуванням очікуваних змін факторів зовнішнього середовища;

$k_{\text{рез}}$ – коефіцієнт вірогідності зміни розміру раціонального резерву економічного потенціалу у прогнозному періоді по відношенню до рівня базового періоду з урахуванням галузевих особливостей у регіональному розрізі;

$Z_{\text{рез}}$ – додаткові річні поточні витрати, потрібні для реалізації змінної частини зарезервованого економічного потенціалу, яка може бути реалізована у поточному та прогнозному періодах;

$\Delta\Pi_{\text{нер.зал}}$ – частина нереалізованого залишку економічного потенціалу регіону, яка з урахуванням тенденцій змін факторів зовнішнього та внутрішнього середовища може бути реалізована у прогнозному періоді;

$k_{\text{нер.зал}}$ – коефіцієнт очікуваної зміни розміру нереалізованого залишку економічного потенціалу регіону у прогнозному періоді по відношенню до рівня базового періоду з урахуванням відповідних змін;

$V_{\text{зал}}$ – додаткові річні поточні витрати на реалізацію частки нереалізованого потенціалу регіону у вигляді залишків ($\Delta\Pi_{\text{нер.зал}}$), що може бути використана у поточному та прогнозованому періодах;

$\Delta\Pi_{\text{роз}}$ – частина економічного потенціалу розвитку регіону з урахуванням впливу факторів інноваційного розвитку, інституціональних обмежень та змін загального потенціалу території, яку доцільно реалізувати у прогнозованому періоді;

$k_{\text{роз.еп}}$ – коефіцієнт очікуваної зміни розміру економічного потенціалу регіону у прогнозованому періоді по відношенню до рівня базового періоду з урахуванням очікуваних змін в секторальній економіці регіонів під впливом інноваційного розвитку;

$V_{\text{пот.роз}}$ – річні поточні витрати на реалізацію частки потенціалу розвитку ($\Delta\Pi_{\text{роз}}$), що підлягає впровадженню у поточному та прогнозованому періодах для отримання його економічного еквіваленту.

У роботі запропоновано порядок визначення потенціалу забезпечення просторового економічного співробітництва на державному рівні, який базується на сукупності потенціалів кожного регіону, оскільки підвищення загального регіонального розвитку в кінцевому підсумку сприяє просторовій економічній співпраці.

У четвертому розділі – **«Стратегування розвитку регіонів на засадах цілеорієнтованого підходу до становлення креативної економіки»** – досліджено особливості концентрації ділової активності в регіонах України та проведено оцінку її впливу на динаміку просторового економічного співробітництва, здійснено когнітивне моделювання впливу факторів зовнішнього середовища на становлення креативної економіки регіонів України.

У дисертаційному дослідженні обґрунтовано, що до основного інструментарію, за допомогою якого забезпечується просторове економічне співробітництво, відноситься формування програм розвитку, виокремлення та оцінка ендогенних та екзогенних факторів впливу, формування цільових секторальних програм, які сприяють сценарному підходу до просторового економічного співробітництва.

На основі цілеорієнтованого підходу до становлення креативної економіки в роботі сформовано організаційно-економічний механізм потенціалу забезпечення ефективного просторового співробітництва регіонів та відповідні інструменти, які сприяють сталому просторовому розвитку на засадах інклюзивності через реалізацію адаптивних можливостей регіональних суспільних систем (рис. 9).

При цьому під креативністю у регіональних господарських системах дисертанткою розуміється спрямування нових ідей у фундаментальні розробки, наукові винаходи і технологічні інновації.

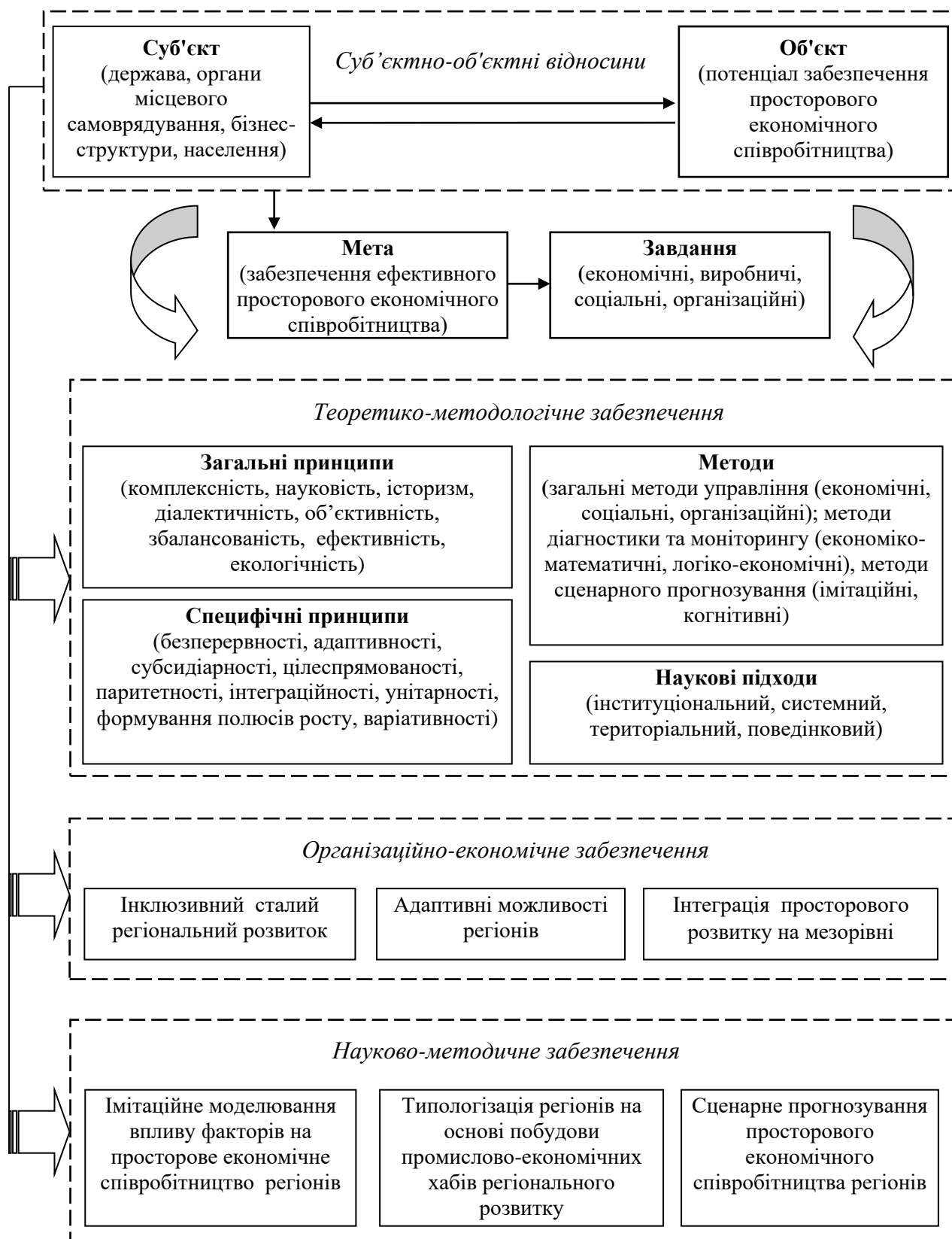

Рис. 9. Організаційно-економічний механізм потенціалу забезпечення ефективного просторового економічного співробітництва регіонів
Джерело: розроблено авторкою.

Створення ефективних механізмів реалізації науково-технологічної та творчої діяльності через комерціалізацію знань дозволяє у складі регіональної економіки вирішувати такі важливі завдання, як підвищення рівня конкурентоспроможності у ринковому середовищі за рахунок впровадження інновацій, збільшення зайнятості населення, збереження навколишнього середовища, якості охорони здоров'я тощо.

Встановлено, що для стратегування розвитку потенціалу просторового співробітництва регіонів доцільно звернутися до сценарного моделювання розвитку продуктивних сил, на основі якого обираються відповідні можливі варіанти розвитку та управління ситуацією з позиції переходу від існуючого стану до бажаного.

У результаті проведених досліджень визначено, що моделювання просторового економічного співробітництва регіонів дозволяє репрезентувати майбутній розвиток ситуації не на основі оцінки динаміки і досягнутого стану розвитку, оскільки прогностичні сценарії можуть набувати принципово нових форм з урахуванням змін та прояву нових факторів впливу. Ці реалії формують необхідність передбачення в процесі прогнозування декількох альтернативних сценаріїв. Побудова відповідних сценаріїв здійснюється на основі встановлення впливу управляючих факторів на забезпечення просторового економічного співробітництва та регіональний розвиток в когнітивних картах.

На основі сценарного моделювання дисертанткою визначено основні напрями розвитку відповідно до програмам стретігчного розвитку держави та які базуються на європейських стандартах розвитку. Окреслено базові методи використання потенціалу регіонів з урахуванням стратегічних пріоритетів державних і регіональних програм та основних завдань просторової смарт-спеціалізації на субнаціональному рівні.

Запропоновано інструментарій, за допомогою якого здійснено забезпечення просторового економічного співробітництва через формування програм просторової співпраці, виділення факторів впливу зовнішнього та внутрішнього середовища, формування цільових програм секторальної спрямованості, які сприятимуть просторовій міжрегіональній та транскордонній співпраці, визначення сценаріїв просторового економічного співробітництва.

У дисертаційному дослідженні запропоновано механізм формування потенціалу ефективного просторового економічного співробітництва, який передбачає врахування інтересів всіх суб'єктів цього процесу, а саме регіональних органів влади і органів місцевого самоврядування, бізнес-структур та держави. Тому необхідним є дотримання принципів комплексності та системності при формуванні механізму потенціалу забезпечення ефективного просторового економічного співробітництва.

З урахуванням обмеженості інвестиційних ресурсів для стимулювання просторового розвитку необхідним є запровадження певних заходів, серед яких: цільове використання державних ресурсів, які спрямовуються на

вирішення проблем просторового розвитку, цільових фондів, що формуються місцевими органами влади; узгодження відповідних дій між центральними та місцевими органами влади на засадах синергії; формування відповідного ресурсного забезпечення у вигляді фінансування із центрального фонду регіонального розвитку додаткових коштів тим регіонам, які самостійно не в змозі акумулювати необхідні кошти на свій розвиток; залучення коштів європейського співтовариства на основі грантів; удосконалення критеріїв щодо визнання певних територій депресивними та створення відповідного механізму щодо модернізації їх продуктивних сил.

У п'ятому розділі – **«Організаційно-економічне забезпечення розвитку потенціалу просторового економічного співробітництва»** – обґрунтовано напрями забезпечення розвитку потенціалу просторового економічного співробітництва; проведено моделювання економічних потоків за відповідними блоками; здійснено прогнозування розвитку просторового економічного співробітництва регіонів.

У дисертаційній роботі обґрунтовано, що для реалізації сценаріїв просторового економічного розвитку регіонів імітаційна модель містить такі укрупнені сценарні блоки, які включають економічний, бюджетний, інвестиційний потенціали та потенціал зовнішньоекономічної діяльності регіонів. Доведено, що кожний із зазначених блоків включає як внутрішні регіональні змінні, так і змінні, що відображають вплив зовнішнього середовища. Обґрунтовано, що в більшості регіонів основа їх економічного розвитку формується за рахунок таких видів економічної діяльності, як промисловість, будівництво, сільське господарство, торгівля, транспорт. Виділення таких укрупнених секторів регіональної економіки ґрунтується на проведеному аналізі їх часток у створенні ВРП. У дисертаційному дослідженні використано сценарне моделювання на основі виділення спеціалізації економіки регіону, оскільки це дозволяє врахувати специфічні фактори впливу на результуючий показник (рис. 10).

Установлено, що для регіонального розвитку та співпраці у зовнішньому середовищі складно прогнозованим є вплив таких факторів, як глобальний цикл кон'юнктури світових ринків; експортна орієнтація та зміни в зовнішньоекономічній діяльності господарюючих суб'єктів; інституціональні ризики; міграційні процеси; стан інвестиційного клімату; інноваційний розвиток регіонів. Урахування впливу цих компонентів в сукупності дозволить отримати більш об'єктивну інформацію про рівень конкурентоспроможності регіону та можливість його просторової інтеграції. Авторкою доведено, що для формування сприятливого інвестиційного клімату необхідним є взаємне поєднання чотирьох видів інтересів: приватної корисності (вигоди, прибутку), інвестора-підприємця від реалізації проекту; приватної корисності (прибутку) кредитора (банку, іншого фінансового інституту) від вкладення коштів, секторальної корисності (у вигляді підвищення галузевої конкурентоспроможності продукції) і національної корисності (у вигляді збільшення експорту, підвищення темпів економічного розвитку регіону).

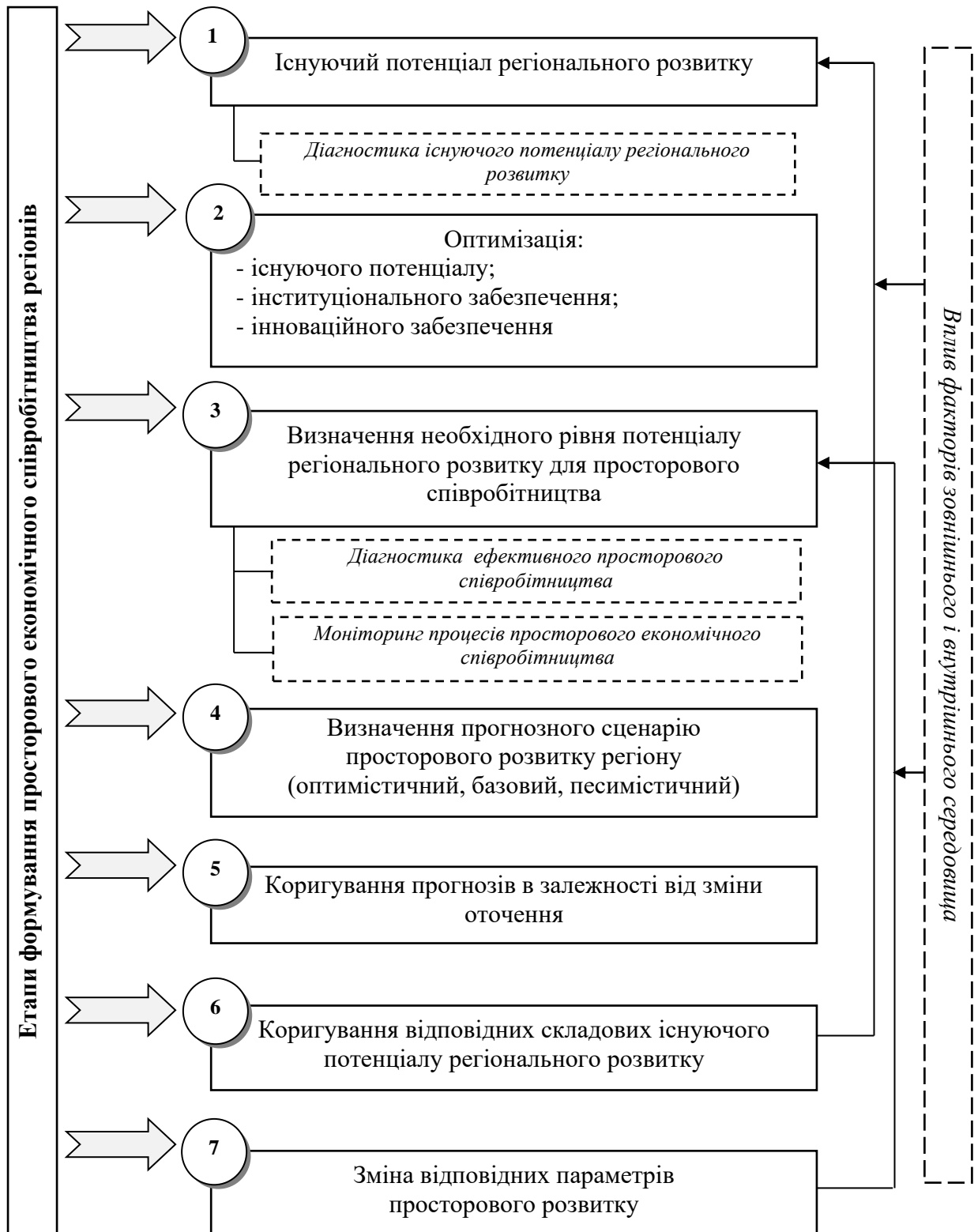

Рис. 10. Основні етапи формування просторового економічного співробітництва регіонів

Джерело: обґрунтовано та побудовано авторкою.

На основі проведених розрахунків, було обрано декілька сценаріїв регіонального розвитку на основі інноваційно-інвестиційного стимулювання домінуючих видів економічної діяльності, які побудовано за допомогою адаптованої до трьох рівнів регіонального розвитку шкали Харрінгтона. Виокремлено три варіанти сценарного моделювання просторового економічного співробітництва регіонів. Базовий сценарій просторового економічного розвитку характеризується саморозвитком регіонів в залежності від загального рівня розвитку національної економіки. Такий розвиток передбачає збереження існуючого потенціалу регіонів з помірною адаптацією до змінних умов зовнішнього середовища. Оптимістичний сценарій характеризується активізацією розвитку сфер економічної діяльності, які позитивно впливають на якість життя населення в регіоні. Песимістичний сценарій характеризується погіршенням показників сталого розвитку регіонів, зниженням рівня життя населення та загостренням диспропорцій просторового розвитку.

Побудову прогнозних сценаріїв здійснено на основі виокремлення регіонів-представників відповідних типових груп з урахуванням їх експортної орієнтації, рівня індустріалізації та використання наявного інноваційного потенціалу. Для формування відповідного економічного просторового співробітництва необхідним є врахування в регіональних стратегіях відповідних складових, які сприяють активізації використання переваг смарт-спеціалізації та забезпечення взаємодії органів місцевого самоврядування, інститутів громадськості, державних та регіональних органів влади, бізнес-структур, суспільства на засадах сталого розвитку інклюзивної економіки. Вплив зовнішніх факторів потребує розробки відповідних заходів просторового економічного співробітництва регіонів на засадах партнерства відповідних учасників такої співпраці. Урахування відповідних факторів дало можливість сформулювати відповідні заходи щодо розвитку потенціалу просторового економічного співробітництва регіонів з урахуванням обмеження щодо їх реалізації (рис. 11).

Реалізація зазначених заходів має свої обмеження щодо їх впровадження, оскільки кожен регіон має свій потенціал і за певних умов його використання може стати додатковим джерелом економічного зростання.

Пропозиції дисертанта щодо формування «точок росту» на основі створення хабів промислового призначення дозволяють зосередити обмежені ресурси в регіонах з потенційним кадровим та виробничим потенціалом, що сприятиме формуванню потужних центрів для прискорення модернізації продуктивних сил та отриманню позитивного впливу на ефективність та конкурентоспроможність національної економіки. Розвиток промислових інноваційних хабів на базі підприємств, науково-дослідних установ та закладів вищої освіти вимагає відповідного фінансування, що потребує відповідного організаційного забезпечення та підтримки держави.

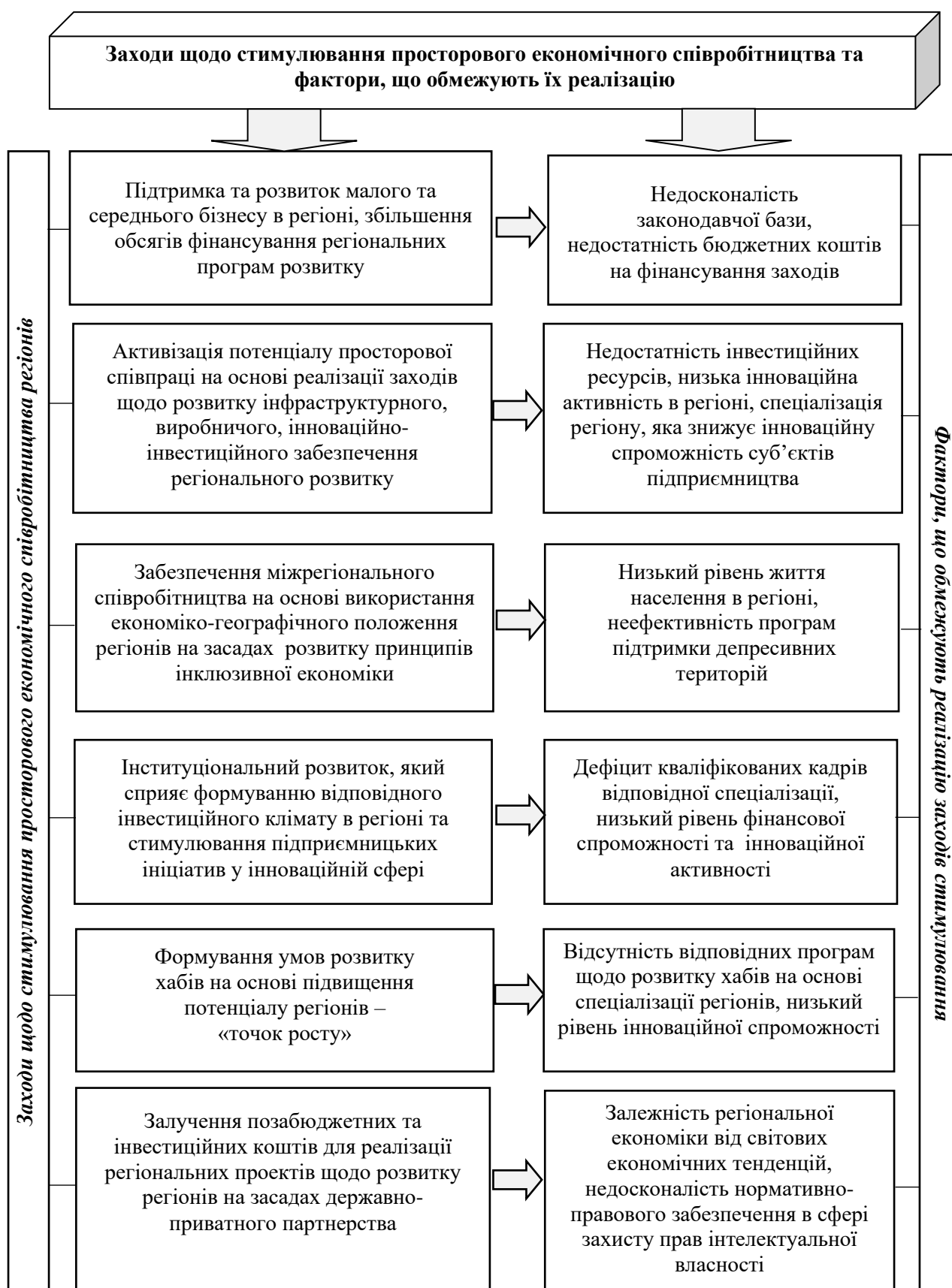

Рис. 11. Заходи щодо стимулювання просторового економічного співробітництва регіонів та фактори, що обмежують їх реалізацію
Джерело: обґрунтовано та побудовано авторкою.

Кожен із визначених напрямів активізації просторового економічного співробітництва має свої відповідні особливості та ризики, що в майбутньому дозволить всім регіонам в залежності від стану їх існуючого потенціалу та рівня розвитку обрати найбільш бажаний сценарій розвитку та визначити можливі траєкторії руху до моменту реалізації ефективних їх видів при стратегічному плануванні модернізації економіки регіонів.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено поглиблення теоретичних положень, обґрунтування методологічних засад та формування практичних рекомендацій щодо удосконалення потенціалу забезпечення ефективного просторового економічного співробітництва в умовах децентралізації. Результати проведених досліджень дозволяють зробити такі узагальнені висновки:

1. Сформовано понятійно-категоріальний апарат наукового дослідження, який заснований на взаємозв'язку основних дефініцій та понять, що дозволяє визначати тенденції, закономірності та перспективи розвитку просторового співробітництва з урахуванням принципів розвитку інклюзивної економіки.

2. Доведено, що для підвищення конкурентоспроможності регіонів необхідним є визначення класифікаційних ознак просторового економічного співробітництва на основі виокремлення видів потенціалу, що дозволяє розглядати спосіб взаємодії та розвитку окремих елементів продуктивних сил з урахуванням інклюзивної економіки в економічному просторі.

3. Обґрунтовано, що для сприяння забезпеченню ефективного просторового економічного співробітництва на основі підвищення конкурентоспроможності регіонів та активізації міжрегіональної співпраці необхідним є виокремлення особливостей територіального розвитку з урахуванням процесів децентралізації на основі розподілу повноважень органів місцевого самоврядування в питаннях залучення всіх наявних ресурсів для здійснення своєї діяльності і комплексного розвитку регіонів та громад.

4. Удосконалено методичний підхід до оцінювання впливу регіонального розвитку на просторову співпрацю, який реалізується за допомогою адаптації математичного інструментарію оцінювання результуючої моделі імітаційного простору, ґрунтується на використанні множинної регресії, кореляційного, кластерного, факторного аналізу та передбачає застосування когнітивного моделювання просторового розвитку в просторово-часовому вимірі. На основі застосування такого методичного підходу було виокремлено відповідні фактори впливу зовнішнього та внутрішнього середовища на результуючий показник економічного розвитку регіонів.

5. Здійснено етимологізацію регіонів з метою визначення особливостей їх економічного розвитку на основі виокремлення показників причинно-наслідкової типологізації регіонів України, які розподілені за такими ознаками, як: рівень і динаміка економічного зростання; структура і спрямованість

функціонування економіки; рівень фінансування та розвитку секторальних систем, що дозволило удосконалити методичні засади оцінки просторового агломеративного розвитку регіонів в умовах інклюзивної економіки.

6. Визначено напрями взаємоузгодженості територіального розвитку, за допомогою яких удосконалено підходи до формування спроможних до розвитку територій, забезпечення необхідними якісними послугами населення на основі перерозподілу бюджетних коштів та створення умов для кадрового забезпечення місцевого самоврядування.

7. Модернізовано методологічний базис просторового економічного співробітництва, який передбачає групування принципів просторового співробітництва; сприяє використанню існуючого потенціалу регіональних економічних систем для формування відповідних конкурентних переваг в розвитку регіонів.

8. Доведено доцільність стратегування використання потенціалу регіонального розвитку на засадах креативності з виокремленням домінантних сфер економічної діяльності за основними видами потенціалу в кожному регіоні, що дозволяє виокремити завдання просторового співробітництва на основі їх пріоритетності.

9. Визначено ключові «точки росту» та напрями просторової співпраці, що забезпечують інклюзивне регіональне економічне зростання на основі формування концепції потенціалу забезпечення ефективного просторового співробітництва, яка базується на сукупності загальних та спеціальних принципів, враховує закономірності та особливості інституціонального середовища функціонування та інклюзивного розвитку регіонів.

10. Розкрито основні засади прояву структурних дисбалансів через виявлення впливу глобалізації на сталий розвиток регіонів, ефективність використання їх потенціалу, що має вплив на стратегічне планування просторового економічного співробітництва.

11. Формалізовано прикладні аспекти сценарного прогнозування розвитку просторового співробітництва регіонів, що базується на методі економіко-імітаційного моделювання та передбачає врахування впливу окремих факторів на ці процеси з виокремленням сили їх впливу. На основі виокремлення таких факторів, в процесах стратегічного планування розвитку територій аргументовано доцільність врахування сили впливу кожного з факторів, що дозволяє розробити ефективні заходи щодо забезпечення просторового економічного співробітництва регіонів.

12. Сформовано основні сфери впливу на просторовий розвиток (домашні господарства, податкове та бюджетне регулювання, соціальна політика та інші) за регіональним розподілом в залежності від домінування того чи іншого виду економічної діяльності в окремому регіоні на основі сформованої структурно-логічної моделі відповідно до інституціональних реалій регіонального розвитку в Україні.

13. Сформовано організаційно-економічний механізм просторового економічного співробітництва, який базується на використанні переваг та взаємозв'язку регіонів із типологічно-однорідними структурами на основі проведення типологізації регіонів в секторально-демографічному розрізі, та теоретико-методологічні положення формування мережевих міжтериторіальних хабів регіонального розвитку. Застосування механізму дозволяє на основі створених промислових та інноваційних хабів забезпечувати більш ефективну міжрегіональну співпрацю, залучати до такої взаємодії регіони, які є дотаційними, або слаборозвиненими, що сприятиме покращенню їх соціально-економічному розвитку та підвищенню рівня конкурентоспроможності.

14. Обґрунтовано використання економіко-математичного інструментарію щодо моделювання розвитку потенціалу регіонів на основі визначення можливостей реалізації відповідних заходів за блоками (зовнішньоекономічної діяльності, інвестиційно-інноваційний розвиток, бюджетної спроможності) з урахуванням сили впливу факторів зовнішнього середовища та існуючих можливостей регіональних економічних систем.

15. Доведено доцільність використання сценарного підходу до стратегічного планування використання потенціалу розвитку регіонів на основі визначення необхідного рівня розвитку його складових в залежності від реалізації різних сценаріїв, застосування факторної моделі потенціалу розвитку, що дозволяє розробити різні варіанти сценаріїв та обрати найбільш доцільний сценарій просторового економічного співробітництва.

ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. Перепелюкова О. В. Організація ефективного використання потенціалу регіонів у процесі співробітництва: монографія. Харків: Друкарня Мадрид, 2019. 395 с. (22,96 друк. арк.).

Статті у наукових фахових виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз

2. Перепелюкова О. В. Узагальнення світового досвіду щодо використання інструментів позиціонування територіальних громад. *Бізнес-Інформ.* 2020. № 1. С. 36-41. (0,5 друк. арк.). (Міжнародна індексація: Index Copernicus, Indexed in the ICI Journal Master List).

3. Перепелюкова О. В. Дослідження складових потенціалу регіону та їх вплив на міжрегіональне співробітництво. *Проблеми системного підходу в економіці.* 2020. № 1. С. 12-18. (0,8 друк. арк.). (Міжнародна індексація: Index Copernicus, Google Scholar, Crossref DOI, OAJSE, Eurasian Scientific Journal Index).

4. Перепелюкова О. В. Методичне забезпечення оцінки соціально-економічного розвитку регіонів України. *Науково-виробничий журнал Держава та регіони*» (серія «Економіка та підприємництво»). 2020. № 1. С. 137-143. (0,74 друк. арк.). (Міжнародна індексація: WorldCat, CrossRef, Інтернет-каталог Бібліотеки Конгресу, Google Scholar).

5. Перепелюкова О. В. Методичне забезпечення оцінки фінансового потенціалу регіонів України. *Науковий журнал Інтелект XXI століття*. 2020. № 1. С. 127-132. (0,56 друк. арк.). (Міжнародна індексація: Index Copernicus).

6. Перепелюкова О. В. Сутність та особливості економічного просторового розвитку регіонів. *Причорноморські економічні студії: науковий журнал*. 2019. № 48. С. 158-162. (0,58 друк. арк.). (Міжнародна індексація: Index Copernicus).

7. Тульчинська С. О., Дергалюк Б. В. **Перепелюкова О. В.** Інтелектуальна складова інноваційної моделі економічного зростання регіонів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. № 26. С. 144-147. (0,5/0,17 друк. арк.). (Міжнародна індексація: Index Copernicus). (особистий внесок: сформовано складові інноваційної моделі економічного зростання регіонів).

8. Перепелюкова О. В. Сучасні підходи до імітаційного моделювання просторового розвитку регіонів. *Збірник наукових праць Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова*. 2019. № 2. С. 45-51. (0,85 друк. арк.). (Міжнародна індексація: Google Scholar, Crossref).

9. Перепелюкова О. В. Диспропорції регіонального розвитку в умовах системних трансформацій. *Проблеми економіки*. 2019. № 4. С. 88-96. (0,5 друк. арк.). (Міжнародна індексація: Ulrichsweb Global Serials Directory, Research Papers in Economics, Index Copernicus, EBSCOhost, Academic Journals Database, GetInfo, Library Hub Discover, Академія Google).

10. Бойченко Е. Б., Мартинович Н. О., **Перепелюкова О. В.** Особливості механізму кластеризації соціально-економічного простору регіонів України в умовах інтеграційних процесів. *Актуальні проблеми економіки*. 2019. № 6. С. 120-129. (1,0/0,5 друк. арк.). (Міжнародна індексація: EBSCOhost, EconLit, Erih Plus). (особистий внесок: сформовано принципи кластеризації соціально-економічного простору).

11. Перепелюкова О. В. Світовий досвід використання децентралізації в умовах просторового посилення процесів глобалізації та інтеграції. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2019. № 5. С. 169-174. (0,5 друк. арк.). (Міжнародна індексація: Index Copernicus International).

12. Перепелюкова О. В. Особливості бюджетної політики, як один з напрямів розвитку територіальних громад. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2018. № 4. С. 147-154. (0,5 друк. арк.). (Міжнародна індексація: Index Copernicus, ResearchBib, BASE: Bielefeld Academic Search Engine, Google scholar).

13. Тульчинська С. О., Дергалюк Б. В., **Перепелюкова О. В.** Структурні зміни в економіці регіонів як запорука економічного зростання. *Причорноморські економічні студії*. 2018. № 31. С. 215-219. (0,5/0,17 друк. арк.). (Міжнародна індексація: Index Copernicus). (*особистий внесок: сформовано аналітичний інструментарій щодо економічного розвитку регіонів України*).

14. Полозова Т. В., Белявцева С. В., **Перепелюкова О. В.** Дослідження стану міжнародних конкурентних позицій України. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2018. № 3. С. 236-245. (0,6/0,2 друк. арк.). (Міжнародна індексація: Web of Science, Ulrich's Periodicals Directory, Index Copernicus, Citefactor, ResearchBib, Universal Impact Factor, Google Scholar). (*особистий внесок: проаналізовано міжнародні рейтинги конкурентоспроможності та визначено місце України в них*).

15. Перепелюкова О. В. Сучасні тенденції розвитку трудового потенціалу регіону у контексті створення територіальних громад. *Інфраструктура ринку*. 2018. № 18. С. 251-254. (0,48 друк. арк.). (Міжнародна індексація: Index Copernicus).

16. **Перепелюкова О. В.** Васильчук Н. О. Сучасні тренди донорської допомоги в Україні в контексті розвитку об'єднаних територіальних громад. *Бізнес-Інформ*. 2017. № 11. С. 107-111. (0,5/0,25 друк. арк.). (Міжнародна індексація: Index Copernicus, Indexed in the ICI Journal Master List). (*особистий внесок: сформовано аналітичний базис донорської допомоги в Україні в умовах розвитку ОТГ*).

17. Перепелюкова О. В. Теоретичні аспекти формування складових організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком регіонів в Україні. *Економіка і право*. 2017. № 1. С. 35-40. (0,5 друк. арк.). (Міжнародна індексація: Google Scholar).

18. Перепелюкова О. В. Сучасні ризики агропромислового комплексу регіонів у контексті розвитку міжнародного бізнесу. *Економіка і право*. 2017. № 3. С. 106-109. (0,5 друк. арк.). (Міжнародна індексація: Google Scholar).

19. **Перепелюкова О. В.**, Булкін С. М., Ідентифікація періодів перебігу фінансової кризи. *Економіка і право*. 2017. № 2. С. 40-46. (0,5/0,25 друк. арк.). (Міжнародна індексація: Google Scholar). (*особистий внесок: розраховано за допомогою математичного інструментарію лагову модель перебігу фінансової кризи*).

20. Красноносова О. М., **Перепелюкова О. В.** Аспекти формування складових організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком регіонів в Україні. *Економіка і право*. 2017. № 1. С. 82-86. (0,5/0,25 друк. арк.). (Міжнародна індексація: Google Scholar). (*особистий внесок: визначено основні складові організаційного механізму управління інноваційним розвитком регіонів*).

21. Перепелюкова О. В. Роль соціальної інфраструктури регіону в розвитку транскордонного співробітництва України. *Ефективна економіка*.

2016. № 2. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?Op=1&z=5008>. (0,5 друк. арк.). (Міжнародна індексація: Index Copernicus, Google Scholar).

22. Перепелюкова О. В. Вплив сучасних тенденцій на економічний розвиток регіонів України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 1. URL: <http://global-national.in.ua>. (0,5 друк. арк.). (Міжнародна індексація: Index Copernicus).

Статті в наукових фахових виданнях України

23. Перепелюкова О. В. Закономірності розвитку міжтериторіального співробітництва. *Моделювання регіональної економіки. зб. наук. пр.* 2018. № 2. С. 99-106. (0,5 друк. арк.).

24. Перепелюкова О. В. Міжрегіональні відмінності економічного розвитку в Україні. *Моделювання регіональної економіки. зб. наук. пр.* 2018. № 1. С. 82-86. (0,5 друк. арк.).

25. Перепелюкова О. В. Відновлення трудового потенціалу в контексті регіональних особливостей. *Моделювання регіональної економіки. зб. наук. пр.* 2018. № 3. С. 143-147. (0,5 друк. арк.).

26. Перепелюкова О. В. Деякі теоретичні аспекти оцінки розвитку міжтериторіального співробітництва регіонів. *Моделювання регіональної економіки. зб. наук. пр.* 2018. № 1. С. 137-142. (0,4 друк. арк.).

27. Худoley В. Ю., **Перепелюкова О. В.** Світовий досвід використання міжтериторіального співробітництва в контексті формування державного устрою. *Моделювання регіональної економіки. зб. наук. пр.* 2017. № 4. С. 547-556. (0,5/0,25 друк. арк.). (особистий внесок: проаналізовано світовий досвід використання міжтериторіального співробітництва).

28. Перепелюкова О. В. Роль і призначення міжтериторіального співробітництва у сучасному світі. *Моделювання регіональної економіки. зб. наук. пр.* 2017. № 3. С. 132-137. (0,5 друк. арк.).

29. **Перепелюкова О. В.**, Денисюк О. В., Деякі аспекти вдосконалення соціальної інфраструктури регіонів. *Моделювання регіональної економіки. зб. наук. пр.* 2017. № 2. С. 165-170. (0,5/0,25 друк. арк.). (особистий внесок: визначення соціальної інфраструктури регіонів).

30. Перепелюкова О. В. Оцінка розвитку міжтериторіального співробітництва в контексті створення ОТГ. *Моделювання регіональної економіки. зб. наук. пр.* 2017. № 1. С. 119-125. (0,51 друк. арк.).

31. **Перепелюкова О. В.**, Денисюк О. В., Геоeкономічна стратегія України та її регіонально-інтеграційні пріоритети. *Економіка і право*. 2016. № 2. С. 40-45. (0,5/0,25 друк. арк.). (Міжнародна індексація: Google Scholar). (особистий внесок: визначено особливості геоeкономічної стратегії розвитку України).

32. **Перепелюкова О. В.**, Денисюк О. В., Сучасні ризики промислової галузі в контексті розвитку міжнародного бізнесу. *Прометей*. 2016. № 1. С.83-88.

(0,5/0,25 друк. арк.). (особистий внесок: проаналізовано основні ризики промислової галузі).

Статті у виданнях інших держав

33. Otenko I., Iartym I., **Perepeliukova O.** Providing economic security of the region countries. *European Reforms Bulletin*. Luxembourg. 2016. № 3. pp. 75-82. (0,4/0,13 друк. арк.). (особистий внесок: визначено основні напрями забезпечення економічної безпеки країни).

Матеріали науково-практичних конференцій

34. Перепелюкова О. В. Деякі аспекти позиціонування територіальних громад. *Перспективи розвитку економічної системи з урахуванням сучасних євроінтеграційних процесів*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції м. Дніпро, 16 листопада 2019 р. м. Дніпро, 2019. Ч. 2. С. 19-22. (0,2 друк. арк.).

35. Перепелюкова О. В. Особливості транспортної інфраструктури в умовах міжрегіонального співробітництва. *Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами*: матеріали науково-практичної конференції 22 квітня, 2019. м. Київ, 2019. С. 40-42. (0,1 друк. арк.).

36. Перепелюкова О. В. Економічна безпека регіонів як основа безпеки країни. *Сучасні проблеми моделювання соціально-економічних систем*: матеріали XI Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференція. 11 квітня 2019 р. м. Харків. URL: <https://mpsesm.org/index.php/mpsesm/mpsesm-xi/rereg/view/783>. (0,01 друк. арк.).

37. Перепелюкова О. В. Стратегічні напрями розвитку України в світовому просторі. *Економічний розвиток та спадщина Семена Кузнеця*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. 30-31 травня 2019 р. м. Харків, 2019. С. 132-135. (0,1 друк. арк.).

38. Перепелюкова О. В. Деякі аспекти проведення моніторингу реалізації програм регіонального розвитку. *Розвиток підприємництва як фактор росту національної економіки*: матеріали XVIII Міжнародної науково-практичної конференції 27 листопада 2019 року. м. Київ, 2019. С. 108-109. (0,01 друк. арк.).

39. Перепелюкова О. В. Сучасні проблеми визначення категорії потенціал. *Радіоелектроніка і молодь у XXI столітті*: матеріали 23-го Міжнародного Молодіжного форуму 16-18 квітня 2019 р. м. Харків. С. 89-92. (0,02 друк. арк.).

40. Перепелюкова О. В. Аналіз індикаторів розвитку територіальної громади. *Сучасні тенденції в економіці та управлінні*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції м. Запоріжжя, 9 червня 2018 року. м. Запоріжжя, 2018. С. 156-157. (0,02 друк. арк.).

41. Перепелюкова О. В. Особливості формування регіональних стратегій просторового співробітництва. *Розвиток підприємництва як фактор росту*

національної економіки: матеріали XVII Міжнародної науково-практичної конференції 21 листопада 2018 року. м. Київ, 2018. С. 131-132. (0,02 друк. арк.).

42. Перепелюкова О. В. Проблемні аспекти створення дорожньої карти розвитку об'єднаних територіальних громад. *Професійний менеджмент в сучасних умовах розвитку ринку: матеріали доповідей VII науково-практичної конференції. 1 листопада 2018 р. м. Харків, 2018. С. 174-177. (0,13 друк. арк.).*

43. Перепелюкова О. В. Особливості впливу територіального просторового поділу праці на розвиток співробітництва. *Сучасні проблеми глобалізаційних процесів у світовій економіці: матеріали науково-практичної конференції. м. Київ, 2018. С. 180-181. (0,01 друк. арк.).*

44. Перепелюкова О. В. Сучасні проблеми формування потенціалу трудових ресурсів об'єднаних територіальних громад. *Фінансова спроможність об'єднаних територіальних громад: очікування та реальність: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 29-30 листопада 2017 р. (Рівне-Луцьк). Рівне, 2017. С. 227-229. (0,02 друк. арк.).*

45. Тульчинська С. О., **Перепелюкова О. В.** Теоретичний аспект оцінки міжрегіонального співробітництва. *Проблеми розвитку потенціалу підприємства в глобальних економічних умовах: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції. м. Київ, 2017. С. 111-113. (0,02/0,01 друк. арк.). (особистий внесок: визначення категорії «потенціал» та його ролі в сучасних умовах).*

46. Перепелюкова О. В. Методичний підхід оцінки потенціалу просторового розвитку. Розвиток підприємництва як фактор росту національної економіки: матеріали XVI Міжнародної науково-практичної конференції 22 листопада 2017 року. м. Київ. 2017. С. 151-152. (0,02 друк. арк.).

47. Перепелюкова О. В. Роль міжтериторіального співробітництва в контексті сучасних проблем сталого розвитку. *Стратегії сталого розвитку: на шляху до сильнішої громади: матеріали міжнародної науково-практичної конференції 21 жовтня 2016 м. Сєверодонецьк. С. 164-167. (0,12 друк. арк.).*

48. Перепелюкова О. В. Стратегічне управління соціально-економічним розвитком регіонів. *Стратегії та інновації: актуальні управлінські практики: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції Кривий Ріг: Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, 2016. С. 249-252. (0,12 друк. арк.).*

49. Перепелюкова О. В. Роль міжрегіонального співробітництва у сучасному розвитку країни. *Розвиток підприємництва як фактор росту національної економіки: матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції. 16 листопада 2016 року. м. Київ, 2016. С. 102-103. (0,08 друк. арк.).*

50. Тульчинська С. О., **Перепелюкова О. В.** Деякі особливості розвитку міжрегіонального співробітництва. *Сучасні проблеми економіки: матеріали науково-практичної конференції. м. Київ, 2016. С. 104-106. (0,02/0,01 друк. арк.). (особистий внесок: визначення основні етапи міжрегіонального співробітництва).*

АНОТАЦІЯ

Перепелюкова О. В. Потенціал забезпечення ефективного просторового економічного співробітництва в умовах децентралізації. – Кваліфікаційна наукова робота на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка (галузь знань – економічні науки). – Національний університет «Чернігівська політехніка» МОН України, Чернігів, 2021.

Дисертація присвячена поглибленню теоретичних положень, обґрунтуванню методологічних засад та практичних рекомендацій щодо удосконалення потенціалу забезпечення ефективного просторового економічного співробітництва в умовах децентралізації.

Сформовано понятійно-категоріальний апарат дослідження потенціалу забезпечення просторового економічного співробітництва. Доведено взаємозв'язок та взаємообумовленість основних дефініцій та понять. Обґрунтовано концепцію формування потенціалу забезпечення ефективного просторового співробітництва, що базується на сукупності загальних (регіоналістики) та спеціальних (просторового співробітництва) принципах та враховує закономірності та особливості інституціонального середовища функціонування та інклюзивного розвитку регіонів в умовах децентралізації. Розроблено організаційно-економічний механізм просторового економічного співробітництва на основі типологізації регіонів в секторально-демографічному розрізі та теоретико-методологічні положення формування мережевих міжтериторіальних галузевих хабів регіонального розвитку. Удосконалено методологічний базис просторового економічного співробітництва, який сприяє використанню існуючого потенціалу регіональних економічних систем для формування відповідних конкурентних переваг в розвитку регіонів в умовах децентралізації. Удосконалено методичний підхід до оцінювання впливу регіонального розвитку на просторову співпрацю, який заснований на використанні математичного інструментарію оцінювання результуючої моделі імітаційного простору. Розроблені методичні засади оцінки просторового агломеративного розвитку регіонів в умовах інклюзивної економіки, які передбачають проведення етимологізації регіонів з метою визначення їх особливостей в галузевому та економічному розвитку. Виокремлено класифікаційні ознаки просторового економічного співробітництва на основі виділення видів потенціалу, що дало змогу розглядати спосіб взаємодії та розвитку окремих елементів продуктивних сил з урахуванням інклюзивної економіки в економічному просторі. Обґрунтовано організаційно-інституціональне забезпечення використання потенціалу регіонів на основі сформованої структурно-логічної моделі дослідження, діючого в Україні законодавства з регіонального розвитку, а також визначено основні функції інституціонального забезпечення в умовах децентралізації.

Ключові слова: просторовий розвиток, просторове економічне співробітництво, потенціал, креативна економіка, стратегування розвитку регіонів, організаційно-економічний механізм, конкурентоспроможність регіонів, інклюзивний просторовий розвиток, економіко-імітаційне моделювання, агломеративний розвиток регіонів, потенціал регіональних економічних систем, концепція потенціалу забезпечення ефективного просторового співробітництва.

SUMMARY

Perepeliukova O.V. Potential to ensure effective spatial economic cooperation in the context of decentralization. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the doctor of economic sciences on a specialty 08.00.05 – development of productive forces and regional economy (branch of knowledge – economic sciences). – Chernihiv Polytechnic National University MES of Ukraine, Chernihiv, 2021.

The dissertation is devoted to deepening of theoretical positions, substantiation of methodological bases and practical recommendations on improvement of potential of maintenance of effective spatial economic cooperation in the conditions of decentralization.

The conceptual and categorical apparatus of research of potential of maintenance of spatial economic cooperation is formed. The interrelation and interdependence of the basic definitions and concepts that allows to define tendencies is proved. The concept of capacity building for effective spatial cooperation based on a set of general (regional) and special (spatial cooperation) principles and taking into account the patterns and features of the institutional environment of functioning and inclusive development of regions is substantiated. The organizational and economic mechanism of spatial economic cooperation is developed, on the basis of typology of regions in the branch-demographic section and theoretical and methodological provisions of formation of network interterritorial branch hubs of regional development. The methodological basis of spatial economic cooperation has been improved, which contributes to the use of the existing potential of regional economic systems for the formation of appropriate competitive advantages in the development of regions. The methodological approach to assessing the impact of regional development on spatial cooperation has been improved, which is based on the use of mathematical tools for assessing the resulting model of simulation space. Applied aspects of economic and mathematical modeling of regional potential development are formulated, which provides for determining the relevant blocks (foreign economic activity, investment and innovation development, budget capacity) opportunities to implement appropriate measures, based on the strength of environmental factors and existing capabilities of regional economic systems.

Methodical bases of an estimation of spatial agglomerative development of regions in the conditions of inclusive economy which provide carrying out of

etymologization of regions for the purpose of definition of their features in branch and economic development. The classification features of spatial economic cooperation on the basis of the allocation of types of potential are singled out, which allowed to consider the way of interaction and development of separate elements of productive forces taking into account inclusive economy in economic space. Organizational and institutional support for the use of the potential of the regions is substantiated, on the basis of the formed structural and logical model of research of the legislation on regional development operating in Ukraine the basic functions of institutional support are defined. The mutual coherence of the peculiarities of territorial development is substantiated taking into account the processes of decentralization, on the basis of increasing the powers of local self-government bodies in matters of attracting the necessary funds for the implementation of their activities. The characteristics of strategic planning of spatial economic cooperation are highlighted, which are highlighted on the basis of using the potential of the regions. Applied aspects of scenario forecasting of development of spatial cooperation of regions are formed, which is based on the method of economic-simulation modeling and provides for taking into account the influence of factors on these processes with the separation of their strength of influence. Theoretical and methodological bases for determining the priority of spatial cooperation tasks have been improved, based on the use of the potential of regional development and dominant spheres of economic activity. The scenario approach to strategic planning of use of potential of development of regions which consists in substantiation of directions of spatial development on the basis of the developed factor model of potential of development that allows to allocate the minimum necessary level of development of its components depending on realization of various scenarios to ensure spatial cooperation is developed.

Key words: spatial development, spatial economic cooperation, potential, creative economy, regional development strategy, organizational and economic mechanism, regional competitiveness, inclusive spatial development, economic-simulation modeling, agglomerative development of regions, potential of regional economic systems, the concept of potential for effective cooperation.

АННОТАЦИЯ

Перепелюкова Е. В. Потенциал обеспечения эффективного пространственного экономического сотрудничества в условиях децентрализации. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.05 – развитие производительных сил и региональная экономика (область знаний – экономические науки). – Национальный университет «Черниговская политехника» МОН Украины, Чернигов, 2021.

Диссертация посвящена углублению теоретических положений, обоснованию методологических основ и практических рекомендаций по

совершенствованию потенциала обеспечения эффективного пространственного экономического сотрудничества в условиях децентрализации.

Сформирован понятийно-категориальный аппарат исследования потенциала обеспечения пространственного экономического сотрудничества доказана взаимосвязь и взаимообусловленность основных дефиниций и понятий. Обоснована концепция формирования потенциала обеспечения эффективного пространственного сотрудничества, основанный на совокупности общих (регионалистики) и специальных (пространственного сотрудничества) принципах и учитывает закономерности и особенности институциональной среды функционирования и инклюзивного развития регионов в условиях децентрализации. Разработан организационно-экономический механизм пространственного экономического сотрудничества на основе типологизации регионов в отраслевом и демографическом разрезах и теоретико-методологические положения формирования сетевых межтерриториальных отраслевых хабов регионального развития. Усовершенствован методологический базис пространственного экономического сотрудничества, который способствует использованию существующего потенциала региональных экономических систем для формирования соответствующих конкурентных преимуществ в развитии регионов в условиях децентрализации. Усовершенствован методический подход к оценке влияния регионального развития на пространственное сотрудничество, который основан на использовании математического инструментария оценки результирующей модели имитационного пространства. Разработаны методические основы оценки пространственного агломеративного развития регионов в условиях инклюзивной экономики, которые предусматривают проведение этимологизации регионов с целью определения их особенностей в отраслевом и экономическом развитии. Выделены классификационные признаки пространственного экономического сотрудничества на основе выделения видов потенциала, что позволило рассматривать способ взаимодействия и развития отдельных элементов производительных сил с учетом инклюзивного развития в экономическом пространстве. Обосновано организационно-институциональное обеспечение использования потенциала регионов на основе сложившейся структурно-логической модели исследования, действующего в Украине законодательства по региональному развитию, а также определены основные функции институционального обеспечения в условиях децентрализации.

Ключевые слова: пространственное развитие, пространственное экономическое сотрудничество, потенциал, креативная экономика, стратегирование развития регионов, организационно-экономический механизм, конкурентоспособность регионов, инклюзивное пространственное развитие, экономико-имитационное моделирование, агломеративное развитие регионов, потенциал региональных экономических систем, концепция потенциала обеспечения эффективного пространственного сотрудничества.

Підписано до друку 08.02.2021 р. Формат 60x90 1/16

Папір офсетний. Друк різнографія. Ум. друк. арк. 1,9.

Тираж 100 пр. Зам. № 1721/02

Суб'єкт видавничої діяльності занесено до держаного реєстру № 6220049 13.10.2008,

ПРІНТЦЕНТР, м. Київ, вул. Політехнічна, 16.